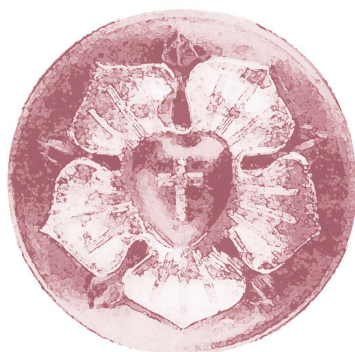

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: FILM

LEDER

AVSLUTNING

ARTIKLER OG INNLEGG

EN DÅRE SPØR OG FIRE VISE SVARER...

DOBBEL LYTTING – MED RESPEKT FOR
TEKSTENE

VÅRT MØTE MED FILM – PÅ FEM NIVÅ

VÅR BRUK AV FILM – AKTUELLE TIPS
AVSLUTTENDE SVAR TIL OTTOSEN

SØNDAGSTEKSTEN

KRISTI ÅPENBARINGS DAG

2. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

3. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

AVSLUTNING

”En avslutning bør alltid være virkningsfull”, sier Helmer i Ibsens Dukkehjem. Min avslutning etter snart ti års engasjement som medredaktør i Luthersk Kirketidende er helt klart virkningsfull – idet min dyktige og inspirerende kullkamerat fra MF, Hege Fagermoen, nå prost i Søndre Follo, tar over stafettspinnen. Velkommen Hege! Jeg gleder meg til å lese deg.

I programerklæringen i min første leder i Luthersk Kirketidende sa jeg følgende: ”Hva vil jeg med mitt engasjement i Luthersk Kirketidende? Utgangspunktet for et slikt blad må være et ønske om å bidra til dyktiggjøring av oss som presteskap. Det handler både om å dele godt bakgrunnsstoff og refleksjoner rundt de kommende søndagers pretekster, sette oss på sporet av verdifull litteratur og nære en åpen samtale om ulike felt innenfor teologien og prestehverdagen. Jeg ønsker at vi som fagblad kan være med på å styrke delekulturen, tillitskulturen, modningskulturen og tilgjengelighetskulturen i presteskapet.”

Jeg har ønsket at vi kunne bidra til en styrket profesjonskultur preget av sjenerøs og tillitsfull deling av kunnskap og erfaringer, hvor vi gjør hverandre stadig bedre – en yrkeskultur hvor vi bekrefter og utfordrer hverandre og slik modnes som mennesker og prester – en løpende kollegial samtale hvor vi oppmuntrer hverandre til å virkeliggjøre det potensialet som ligger i en synlig presterolle – en påminnelse om Guds og kirkens nærvær i våre lokalmiljøer og påskudd for samtaler om liv og tro. Hvorvidt jeg har bidratt til dette, er for så vidt opp til leserne å bedømme, men jeg har forsøkt. Og selv hatt stor glede av bladet. I en travel prestehverdag har jeg opplevd at tekstgjennomgåelsene ofte har bidratt med viktig bakgrunnsstoff og sammenhenger jeg selv

ikke har tatt tid til å lete fram, at bokanmeldelsene har gitt meg appetitt på for meg ukjente bøker, at lederne og debattene har trigget mine teologiske refleksjoner. Samtidig har redaktørfellesskapet vært et godt sted å prøve ut ideer og få tilbakemeldinger i skriveprosessen. Og redaksjonssekretæren vår gjør en flott jobb med å følge oss opp. Så takk til dere alle!

Jeg har hatt mine kjepphester gjennom disse årene: Tydelig og åpen forkynnelse, religionsdialog, teologi rundt klima/miljø/rettferdighet, og folkekirkeberedskap. Denne siste gangen ønsket jeg ikke å gjenta meg selv, men å kaste meg ut i noe nytt og lære mer om et for meg lite

En avslutning bør alltid være virkningsfull

utforsket felt, nemlig film i møte med teologi og prestehverdag. Avskjeder trenger jo ikke bare å brukes til å se bakover og oppsummere. I

min prestehverdag på Kampen var jeg så heldig å bli kjent med en lokal, idealistisk filmdistributør, og vi samarbeidet om å vise gode og viktige dokumentarfilmer i Kampen kirke. De sitter i både kropp og sjel enda.

I dette nummeret har vi vært så heldige å få noen kunnskapsrike og engasjerte filmmennesker i tale i en liten enquête: Regissørene Erik Poppe og Marianne Ulrichsen, filmviter og kinosjef Marit Sætre og kulturjournalist, filmanmelder og forfatter Alf Kjetil Walgermo. Dessuten har Margunn Serigstad Dahle, team- og produksjonsleder i Damaris Norge, bidratt med artikler om kirkens og forkynnensens forhold til film og andre populærkulturelle uttrykk, og film som verktøy i trosopplæringen. God lesning, og fortsatt lykke til i prestehverdagen!

SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

TAKK TIL SUNNIVA GYLVER!

Sunniva Gylver slutter som redaktør av Luthersk Kirketidende ved utgangen av dette året. Da har hun vært redaktør siden 2005. Gjennom hele ti årganger har hun bidratt til å fornye bladet, både gjennom sine lederartikler og de mange temanumrene hun har redigert. Hjertelig takk, Sunniva! Du vil bli dypt savnet i redaksjonen.

Som ny redaktør fra neste årgang har vi gleden av å ønske Hege Elisabeth Fagermoen velkommen. Hege er prost i Søndre Follo og leder av Nemnd for gudstjenesteliv. Vi ser fram til mange interessante bidrag fra hennes hånd!

Harald Hegstad Sjur Isaksen Anne Grete Listrøm

ARTIKKEL

EN DÅRE SPØR OG FIRE VISE SVARER...

AV SUNNIVA GYLVER I SAMTALE MED ERIK POPPE, MARIT SÆTRE, MARIANNE ULRICHSEN OG ALF KJETIL WALGERMO
SUNNIVA@GYLVER.NO

Vi ville gjerne lære mer om et av de sterkeste medier vi har, og hvordan filmmennesker tenker om film i forhold til etisk og eksistensiell refleksjon. Derfor har vi snakket med fire kloke, kunnskapsrike og engasjerte filmmennesker:

ERIK POPPE, regissør og filmfotograf.
**Har bl.a. laget *Hawaii-Oslo (2004)*,
De Usynlige (2008) og *Tusen ganger
god natt (2013)*.**

Hva tenker du er filmens største mulighet og utfordring?

Film er et kraftfullt medium, med stor gjennomslagskraft – og dermed store muligheter. Filmen er det største kunstuttrykk vi har; det konsumeres av flere enn musikk. Film som medium er lavterskel; det er ikke noe man skal kunne for å kunne for å være en del av det.

Filmens største utfordring handler om nettopp definisjonsmakten og gjennomslagskraften; det slår spesielt ut når vi ikke er oss det bevisst, når vi holder liv i fordommer og vaneforestillinger – når vi forteller de samme historiene med de samme oppsett og bilder gang på gang. Skurken er typisk bad guy. Blonde kvinner må alltid være dumme... En annen utfordring går på hvilke historier vi bringer til torgs. Distribusjonen av film er krevende. Filmmediet egner seg for de store spørsmålene, men muligheten misbrukes ofte. Mellomleddene vil ha produktet mainstream og kommersielt, og mange gir på veien opp å fortelle noe annet.

Oppfatter folk stort sett filmene dine slik du har tenkt de skulle lande? Godt spørsmål. Historiene kommer ut; engasjementet kommer ut; noen blir provosert, særlig av påstander som

dukker opp i filmene – det tar jeg meg ikke nær av. Greit nok. Det utfordrer meg mer når uttrykket i den yngre generasjon handler om at ting må kommuniseres med ironi, at mange virker fremmede for det å by på seg selv, og at det å uttrykke noe ekte og personlig kan føles truende, som for store påstander å ta i sin munn.

Jeg har stor glede av å gå inn i samtalen som kommer i etterkant av en film. Som kunstner og forteller er det viktig å reise spørsmål; det er kunstens største oppgave – ikke nødvendigvis komme med svarene, men reise de spørsmålene man mener er virkelig vesentlige. Samtidig er det interessant å gå inn i dialog med publikum etterpå; litt av svaret ligger vel nettopp i den samtalen og diskusjonen.

Jeg er ikke redd for å ta opp vanskelige temaer. Og jeg tåler at folk er uenige i hvordan jeg velger å gripe noe an. Men der jeg selv ikke har funnet nøkkelen inn i temaet eller diskusjonen, og samtidig virkelig bryr meg, er det litt mer sårbart. De verdiene jeg synes er vesentlige, skinner nok igjennom i filmene mine, og alle er selvfølgelig ikke enige i dem. Neste uke skal jeg for eksempel til USA og turnere der i to uker i forbindelse med lanseringen av *Tusen ganger god natt*. Mange amerikanere vil nok ha litt tungt for å forstå noe av det som synliggjøres i filmen, for eksempel kvinnelige selvmordsbombere. Men jeg vil trekke fram bildene og la dem stå der. Da er det viktig å kunne stå for det og ta den diskusjonen.

Vi som jobber i kirken og ønsker å bidra til åndelig, eksistensiell og etisk refleksjon – hvordan tenker du vi kan bruke film som et verktøy?

Det er flott at kirkens folk ønsker å legge til rette for åndelig, eksistensiell og etisk refleksjon. Men selv om jeg ikke vet nok til å generalisere, skulle jeg ønske at man var flinkere til å åpne opp kirkerommet, få mer liv og ånd inn – det burde vært samlingsstedet for de største spørsmålene og diskusjonene; det skulle konkurrert med Litteraturhuset. De siste finnes jo ikke overalt, men det gjør kirken. Jeg snakker alltid varmt for Bibelen og de fortellingene og bildene den rommer, men så... Jeg ønsker meg større mot og åpenhet når det gjelder å romme ulike meninger og erfaringer i den samtalen – viktig for kirkens folk å ta to

skritt tilbake og spørre seg: Hvem er det vi vil være, hva og hvem vil vi gi rom her? Jeg har møtt utrolig mange flotte kirkefolk, men dere har en enorm utfordring med kommunikasjonen. Den må virke sånn at den åpner for diskusjon og for relasjon; da må man også tåle å ta de ubehagelige diskusjonene.

Når det gjelder det å bruke film inn i arbeidet med etisk, eksistensiell og åndelig refleksjon, har jeg gode erfaringer med det for min egen del. Jeg var nylig i Bakkehaugen kirke der man spenner opp lerret midt i kirken; folk kan kjøpe seg et glass vin; det er filmvisning og så rom for samtale med regissøren etterpå. Vi så *Tusen ganger god natt*; det var fullt hus og bra samtale etterpå. Det er jo et enkelt konsept, men man må selvfølgelig jobbe med kuratering – plukke ut gode filmer, ha en engasjert samtaleleder, dra opp vesentlige tema. Selv om man ikke leser trosbekjennelsen, kan det bli mye bekjennelse ut av slikt. En annen måte jeg har jobbet på, er å plukke ut en scene fra en film, beskrive den og så starte med å be en gruppe for eksempel ungdommer lage den og gjøre den slik de ønsker å fortelle den – for deretter å se scenen i filmen og snakke om de ulike valg som er gjort.

Hva gjør film med oss?

Det vesentlige er å få fram hva vi har på hjertet, og hvorfor vi forteller slik vi gjør, alle sammen. Historien gjør noe med oss. Kanskje kjenner vi oss mest igjen i en biperson i fortellingen, eller i noe av det som nettopp ikke blir fortalt, men som ligger under. Gjennom å gå inn i filmens fortelling kan vi finne språk eller bilder på våre egne fortellinger, se andre perspektiver eller spørsmål enn dem vi bar med oss inn i kinosalen, få opp egne sorger og gleder i møte mellom oss og filmen. Tallene for gudstjenestebesøk synker, mens seertallene til for eksempel Broen på TV hver søndagskveld øker – kveldens episode blir dagens preken? Den berører eksistensielle og etiske tema i fleng og gjør oss i stand til å sette oss ned og diskutere etterpå.

Det finnes mange gode og mange dårlige filmer. Men det finnes mange dårlige prekener også – som skaper noe dårlig i meg. Når jeg kjenner den grunnleggende teksten, blir jeg provosert

over dårlig formidling, eller en type holdninger og verdier som for meg rimer dårlig med det jeg oppfatter som kirkenes grunnleggende fortelling. Man skal vite mye om det man snakker om, få fram et genuint engasjement for tekst og tema, og fortelle slik vi gjerne forteller, med en innledning, en midtdel og en avslutning. Hvis man så er seg bevisst at man alltid snakker til og sammen med noen, ja, da er man langt på vei.

MARIT SÆTRE, kinosjef i Haugesund.

Hva tenker du er filmens største mulighet og utfordring?

Film kan romme nesten alt. Film kan også være uinteressant, meningsstomt og kjedelig. Gode filmer rører, morer eller skremmer oss på sine sjangerpremisser. Virkelig gode filmer når dypere og deler erfaringer vi tar med oss i egne liv. Film imiterer livet og kan vise oss verden fra nye vinkler. Film kan utfordre våre moralske og estetiske følelser. Film kan være virkelighetsflukt, men også rystende virkelighetsnært. Noe av det fineste med å se film er å dele opplevelsen med andre. Film får oss til å snakke sammen, også om ting vi ikke vanligvis prater om.

Kan du dele et godt og et dårlig filmminne?

The Straight Story av David Lynch (1999) er et av mine gode filmminner. To brødre har ikke snakket sammen på 10 år. Når Alvin hører at Lyle har fått slag, krysser han seks amerikanske stater for å besøke broren. 73-åringen har dårlig helse, lite penger, mangler sertifikat og stoler ikke på andre sjåfører. Han trør gassen i bann på en John Deere gressklipper og legger bak seg åtte kilometer i timen. Dette er en roadmovie på lavt gir, der hver knappe ordveksling underveis byr på klokskap og livsvisdom (Ja, den er basert på en sann historie). Sluttscenen etter 400 kilometer er bare ett av mange minneverdige møter. Lyle: "Did you ride that thing all the way out here to see me?" Alvin: "I did, Lyle."

Requiem for a Dream av Darren Aronofskys (2000) er en film jeg ble fysisk dårlig av å se. Jeg så den på en "troll i eske"-visning på Cinemateket og var uforberedt på å møte ubehaget i filmen. Harry og Marion er unge og forelsket og florter med heroin. Harrys mor er avhengig av

hjernesyntet og etter hvert av slankepillene hun får på resept fra legen. Det er smertefullt å se hvordan disse stadig mer desperate menneskene fanges i en labyrinth av avhengighet og ufrihet. Et insisterende og suggererende filmspråk gjør denne dødsmissen til et magespark av en film. Ikke egentlig et dårlig filmminne, men vondt er det.

Vi som jobber i kirken og ønsker å bidra til åndelig, eksistensiell og etisk refleksjon – hvordan tenker du vi kan bruke film som et verktøy?

Jeg ville spurt hvilke filmer de unge/voksne selv har et forhold til, og sett noen av disse sammen. Tema for refleksjon og diskusjon kan vi finne i filmer av alle sjangere. Og særlig engasjert blir vi gjerne når vi får snakke om favorittfilmene våre. Ellers vil jeg på det varmeste anbefale å vise kortfilm. Et skattkammer av korte filmperler er tilgjengelig på nett; sjekk for eksempel filmarkivet.no! Ellers har skolekinoarkene på kino.no forslag til samtaletema for konkrete filmer. Jeg anbefaler *Om Guder og mennesker* fra 2010, en lavmælt film om dialog mellom mennesker og mellom religioner.

Hva gjør film med oss?

I beruselsen av å ha sett en virkelig god film har jeg noen ganger tenkt at det å se film gjør oss til bedre mennesker. Det er en banal og svulstig tanke jeg aldri har våget å si høyt, kanskje fordi jeg tviler på om det er sant. Men jeg er ikke i tvil om at en film kan gi meg et oppriktig ønske om å bli et bedre menneske. Eller om at film kan hjelpe oss å forstå litt mer av den verden vi lever i.

MARIANNE ULRICHSEN, filmregissør og -forfatter, kjent for kortfilmene *Amasone* (2014), *Møter uten kjærlighet* (2003) og *Kom* (1995).

Hva tenker du er filmens største mulighet og utfordring?

Vi har en lang tradisjon på å sette oss sammen for å høre historier bli fortalt. Kanskje kan man si at film er dagens kulturelle leirbål som vi samles rundt. En god film kan berøre oss, underholder oss; vi kan bli opplyst, føle samhørighet, få trøst, bli inspirert og kanskje rystes og provo-

seres.

Ved å se på film erfarer vi en rekke kunstarter som musikk, scenografi, lyd design, kostymer og skuespillerkunst. Filmens mulighet til å samle alle disse kunstformene i et uttrykk er noe av det jeg finner særlig faserende og inspirerende. Jeg tenker at nettopp variasjonen i kunstformer er en av de viktigste grunnene til at vi lar oss så sterkt berøre av filmen. Film på sitt beste er ikke bare noe vi ser på, men noe vi erfarer både sanselig og intellektuelt.

I tillegg har filmen også en unik mulighet til å ta med tilskueren til andre kulturer, andre tids-epoker og andre livserfaringer enn våre egne. Filmene kan på sitt beste øke vår empati og forståelse for mennesker og kulturer som i utgangspunktet er fremmede for oss.

Jeg var ti år første gang jeg så en film på en kino. Filmene jeg så var *Brødrene Løvehjerte*. Opplevelsen gjorde et sterkt inntrykk. Det var et alvor og en direktehet i uttrykket som traff noe språk-løst inni meg – å bli ”truffet” slik gjorde at jeg følte meg mindre isolert og ensom i det som var vanskelig for meg. Filmene ga meg en opplevelse av ikke å være alene i verden med de innerste tanker og redsler jeg da hadde. Verden åpnet seg, og jeg kjente på en stor tillit til at jeg og menneskene rundt meg kunne ”løfte fjell” bare vi stod sammen.

I voksen alder opplevde jeg å miste et barn. Jeg søkte da blant annet til filmene, kunsten og religionen for å finne støtte og håp. *Brødrene Løvehjerte* ble igjen aktuell. Astrid Lindgren sier i et intervju at et av de største svikene vi voksne kan gjøre overfor et alvorlig sykt barn, er bevisst å skåne barnet for sannheten. Hun hevdet at et alvorlig sykt barn vet og kjenner alvoret i egen situasjon. Videre sier hun også at hvis vi som voksne ikke tør møte alvoret sammen med barnet, så svikter vi barnet og overlater det til å stå helt alene. Da jeg trengte det som mest, lente jeg meg mot disse ordene som ga meg både mot og lindring. I møte med kunsten kom jeg i kontakt med en kraft inni meg, som var mye sterkere enn frykten.

Jeg så Lars von Triers film *Breaking The Waves* i en periode av mitt unge voksenliv da jeg følte

meg nokså sårbar og rotløs. Etter visningen av filmen gikk jeg rystet ut av kinosalen og følte at jeg hadde vært vitne til noe stort og viktig. Lars Von Trier hadde tatt meg med på en emosjonell reise sammen med filmens kvinnelige hovedperson. Jeg følte en sterk identifikasjon med henne, og hun fremsto som sterk og kompromissløs. Jeg følte at Lars von Trier så meg!

Men så etter noen dager kom det et ubehag snikende. Hva var det egentlig jeg hadde gitt meg hen til? Hvordan var kvinnen i filmen egentlig portrettert? Var hun så fri, kompromissløs og sterk som jeg først hadde erfart?

Jeg så filmen en gang til, og denne gangen opplevde jeg at hovedpersonen ofret både selvspekten og livet sitt for kjærlighet til en mann. I stedet for å bryte seg fri fra de destruktive kreftene i seg og rundt seg, ga hun seg hen til dem, og det hele endte med at hun ”frivillig” ofret sitt liv.

Hvordan hadde jeg kunnet ta sånne feil, spurte jeg meg selv? Hvordan kunne mine opplevelser av filmen være så ulike bare med noen dagers mellomrom?

Gode regissører kan sitt håndverk. De vet akkurat hvordan de skal visualisere, lydlegge og klippe for å bevege sitt publikum. Lars von Trier er en særdeles dyktig regissør, som vet akkurat hvilke virkemidler han skal bruke for å oppnå en bestemt følelse eller reaksjon hos sitt publikum. Med sterke filmatiske virkemidler og fantastisk skuespill hadde jeg ukritisk gitt meg hen til Lars von Triers blikk. Jeg hadde latt meg rive med, og jeg hadde ukritisk tatt til meg hans tolkning av denne kvinnen, et kvinneportrett som jeg først hadde opplevd som en hyllest av kvinnen for så å erfare at det heller enn å være frigjørende var nokså stigmatiserende og undertrykkende.

Og nettopp her ligger filmens utfordring. Film kan på sitt verste være manipulerende og forførende. Historisk har film blitt brukt som et viktig propagandamiddel. I dag tenker jeg at det særlig er barne- og ungdomspublikummet som er sårbare i møte med filmen. Store deler av ungdomsfilmen presenterer, slik jeg ser det, identiteter som heller enn å styrke barn og unges selvfølelse skaper usikkerhet. Kritisk tenkning i

møte med et hvert kunstuttrykk er derfor slik jeg ser det vesentlig.

Vi som jobber i kirken og ønsker å bidra til åndelig, eksistensiell og etisk refleksjon – hvordan tenker du vi kan bruke film som et verktøy?

Her vil jeg først og fremst trekke frem erfaringer jeg har gjort meg gjennom å arbeide med ungdom. Som nevnt tidligere kan ungdomsfilmen ofte presentere identiteter som ikke er "sanne", men som heller synes å presentere idealer som skaper usikkerhet og lav selvfølelse. På den andre siden kan såkalte kvalitetsfilmer for barn og ungdom preges av et pedagogisk formål. Med det mener jeg at filmene ofte har som mål at barna skal "lære" noe bestemt, og at de alltid presenterer gode løsninger på konflikter.

Personlig erfarer jeg at de filmer som har en visjon om å portrettere ulike menneskelig erfaringer på en så sannferdig måte som mulig, er de filmer som virkelig kan skape identifikasjon, undring og mobilisering av egne ressurser hos et ungt publikum.

En av films store kunstnere Jean-Luc Godard sier: "Film er sannhet 24 ruter pr sekund." Slik jeg tolker hans utsagn, er det ikke snakk om at film uttrykker en objektiv eller moralsk sannhet, men heller en erfart sannhet som tilskuerne blant annet kan identifisere seg med – en sannhet som ikke har som mål å dømme eller fordømme, men å gi rom for undring og identifikasjon.

ALF KJETIL WALGERMO, forfatter og kulturredaktør i Vårt Land. Har blant annet skrevet bøkene *Mor og far i himmelen* og *Mitt bankande hjerte*, og er en av to redaktører for diktantologien *Bibeldikt*.

Hva tenker du er filmens største mulighet og utfordring?

Helt siden Edens hage har mennesket søkt etter kunnskap om seg selv, søkt å forstå seg selv. Kunsten kan hjelpe oss med å forstå. Den kan hjelpe oss til å trenge dypere ned i vår egen eksistens. Film er levende bilder, og det ligger vel allerede i begrepet at levende bilder har potensial til å nå langt inn i vårt indre, korrespondere med vårt eget hjerte. Filmen kan fortelle oss noe om

det å være levende mennesker, og i dette ligger en enorm mulighet. Utfordringen for filmen er det massive kravet til underholdning og inntjening, som de fleste filmskapere kan kjenne på i løpet av et kunstnerliv. Også publikum må lete etter perlene i filmåkeren, de ligger ikke alltid oppe i dagen. Kunstnerisk ambisiøs film blir gjerne henvist til filmfestivaler og cinemateker, og når sjelden ut til et bredere lag av folket. Ut dit når Hollywood, som litt for ofte forflater og forenkler. I store deler av filmbransjen, både i Norge og internasjonalt, er utfordringen også å dyrke fram miljøer og enkeltpersoner som viser vilje til å jobbe eksistensielt i filmene sine. Rammebetingelser i form av gode statlige støtteordninger er et element i dette. Det er utfordrende om støtten skjæres ned.

Kan du dele et godt og et dårlig filmminne?

Ikke for å være spesielt snill med Erik Poppe, men filmen *DE USYNLIGE* gjorde inntrykk på meg. I denne filmen gjør Poppe nettopp det jeg etterlyser at flere filmskapere begir seg inn på, nemlig å behandle store eksistensielle spørsmål på en kunstnerisk interessant måte. Hvor ofte står spørsmålet om forsoning sentralt i norske filmer? En amerikansk filmskaper som Terrence Malick gjør noe av det samme – går rett inn i de største spørsmålene, slik han gjør det i *The Tree of Life*. Et dårlig filmminne er *Wayne's World 2*, som jeg så på kino som ungdom. Jeg er ikke spesielt humørløs, men akkurat da fikk jeg en sterk følelse av å kaste bort livet mitt, og valgte for første og siste gang å forlate kinosalen før filmen var slutt.

Vi som jobber i kirken og ønsker å bidra til åndelig, eksistensiell og etisk refleksjon – hvordan tenker du vi kan bruke film som et verktøy?

Jeg vil oppfordre til bruk av film både i kirkelig undervisning/trosopplæring og til menighetssamlinger på kveldstid. Både i ungdoms- og voksenarbeid vil jeg anbefale å bruke kunstnerisk sterke filmer som utgangspunkt for eksistensielle samtaler, også der de utfordrer etablerte teologiske dogmer. Slike filmer skaper både et større engasjement og en større åpning for refleksjon enn filmer som er på tryggere "kristelig" grunn, men av lavere kvalitet. En konkret anbefaling er å søke

opp de etter hvert mange vinnerne av Andreasprisen, den økumeniske filmprisen som deles ut på Filmfestivalen i Haugesund. Her har jeg sittet som juryleder de seneste ti årene – før meg var det Gudmund Hummelvoll – og rekken av prisvinnere utgjør en fantastisk ressurs for kirken. Prisvinnerne fra 2007 til 2014 er Roy Anderssons *Du levende*, Erik Poppes *DE USYNLIGE*, Michael Hanekes *Det hvite båndet*, Xavier

Beavois' *Om guder og mennesker*, Terrence Malicks *The Tree of Life*, Michael Hanekes *Amour*, Asghar Farhadis *Fortiden* og Dietrich Brüggemanns *Korsveien* (som får norsk premiere påsken 2015). Les gjerne omtale av filmene på Vårt Lands nettsider! Alle vinnerne av Andreasprisen er godt egnet som utgangspunkt for etisk, åndelig og eksistensiell refleksjon.

ARTIKKEL

DOBBEL LYTTING – MED RESPEKT FOR TEKSTENE¹

AV LARS DAHLE, VISEREKTOR OG FØRSTEAMANUENSIS NLA MEDIEHØGSKOLEN GIMLEKOLLEN
LARS.DAHLE@NLA.NO

"It is only through the discipline of double listening that it is possible to become a 'contemporary Christian'." (John Stott)²

Formidling av kristen tro kan beskrives som en dialog mellom Bibelens tekster og samtidens tekster. I vår medietid står ikke minst fortellingene i underholdningsmediene sentralt i denne dialogen, som film, tv-serier, musikk etc. Disse fortellingene er så mye mer enn "bare underholdning". De gir uttrykk for aktuelle livsfølelser og formidler sentrale livssynsbudskap, og fungerer som sentral kilde for den enkeltes livstolkning, ikke minst for barn og unge.

Som grunnlag for denne dialogen ligger det vi her omtaler som *dobbel lytting*. Respekt både for Bibelens og samtidens tekster er avgjørende i denne bevisste lyttingen til hva som formidles i de ulike tekstene. Dermed kan både tilknytningspunkter og spenningspunkter mellom kristen tro og aktuelle livssynsbudskap identifiseres, vektlegges og utforskes.

DOBBEL LYTTING – HVA OG HVORFOR?

Det var den kjente engelske misjonslederen, bibellæreren og forfatteren John Stott som utmyntet uttrykket "double listening":

"We listen to the Word with humble reverence, anxious to understand it, and resolved to believe and obey what we come to understand. We listen to the world with critical alertness, anxious to understand it too, and resolved not necessarily to believe and obey it, but to sympathize with it and to seek grace to discover how the gospel relates to it."³

Samme sentrale anliggende finner vi i uttrykket "med Bibelen i den ene hånden og med avisen i den andre". Slik omtaler den sentrale 1900-talls-teologen Karl Barth prekenen og predikantens oppgave.⁴ Kanskje kjente Barth til den innflytelsesrike baptistpastoren Charles Haddon Spurgeons berømte bok fra 1878: *The Bible and the Newspaper*.⁵

Dette attraktive bildet på dobbel lytting fra 1800- og 1900-tallet er selvsagt enda mer aktuelt i møte med vår tids mediekultur. Tilsvarende ideal kan gjerne formuleres som å formidle kristne tro ”med Bibelen i den ene hånden – og med film i den andre”.

Dobbel lytting som *prinsipp og grunnholdning* er forankret i en rekke sentrale bibelord. En Jesu disippel er kalt til å være ”i verden, men ikke av verden”, og samtidig ”sendt til verden” (Joh 17). Det er her naturlig også å nevne følgende bibel-avsnitt:

- Matt 5,13–16 (“lys og salt”).
- Rom 12,1–2 (“La sinnet fornyes”).
- 1 Kor 9,19–23 (“jøde for jøder og greker for grekere”).
- Fil 4,8 (“alt som er sant og edelt, rett og rent...”).

DOBBEL LYTTING – HVORDAN?

Dobbel lytting som praksis aktualiseres i møte med samtidskulturen gjennom den såkalte *Dammaris-tilnærmingen*⁶.

Ut fra en grunnleggende respekt for Bibelen som Guds Ord oppfordrer vi til studier av Bibelens helhetlige innhold og budskap. I respekt for samtidskulturen som uttrykk også for menneskers søken etter svar på grunnleggende spørsmål, oppfordrer vi til studier av aktuelle kulturelle uttrykk og underliggende livssyn. Som kristne er vi så kalt til å lytte til både Bibelens og samtidens tekster, om enn på ulike måter. Bibelens unike autoritet gir den nemlig fortrinn fremfor andre tekster.

Å lytte til Bibelens tekster betyr at vi søker å identifisere et helhetlig bibelsk livssynsperspektiv, i respekt for de enkelte tekstenes sjanger og funksjon. Et slikt perspektiv kan uttrykkes med nøkkelordene skapt av Gud, syndet mot Gud, elsket av Gud og i håp til Gud.

Å lytte til samtidens tekster betyr at vi søker å identifisere de underliggende livssynsbudskapene, i respekt for fortellingenes form, sjanger og funksjon. Ingen budskap er nøytrale, men bærer med seg spor av verdier og livssyn. Skal en kunne verdsette tekstene, er det imidlertid avgjørende å møte dem både på det estetiske, etiske

og livssynsmessige nivået.

Dobbel lytting innebærer så at vi søker å bygge bro mellom Bibelens og samtidens tekster, og slik viser Bibelens relevans for vår tid. Det er her avgjørende å identifisere både tilknytningspunkt og spenningspunkt i forhold til klassisk kristen tro.

FILM SOM SENTRAL SAMTIDSTEKST

Filmmediet står i en særstilling blant samtidens tekster, både i popularitet og påvirkningskraft. Som visuelt medium treffer det oss ”direkt i vår känsla, utan mellanlandningar i intellekter”⁷, som den svenske filmskaperen Ingmar Bergman uttrykte det. Filmfortellingen skaper følelsesmessig reaksjon uten å nødvendigvis gi tankemessig refleksjon. Når det så nettopp er i filmene at de store spørsmålene ofte både stilles og besvares – direkte og indirekte – ser en viktigheten av å rette fokus mot aktuelle og sentrale filmer. Mange av dem er tidstypiske og spiller trender, tidsånd og livsfølelse i samtiden, mens andre er trendsettende i det de i særlig grad er med på å prege folks meninger, følelser og handlinger.

Noen filmer viser viktige sider ved menneskelivet, i møte med både hverdagsutfordringer, etiske dilemmaer og eksistensielle spørsmål. Ofte vil beskrivelsen være troverdig, mens svarene kan være på kollisjonskurs med det kristne livssynet.

Andre filmer synliggjør temaer i kristen tro, som bønn, synd og nåde, enten vinklingen stemmer overens med eller i større eller mindre grad står i motsetning til kristen tro. Svært ofte finner en her typiske misforståelser, ikke minst knyttet til spørsmål om Bibelens troverdighet eller hvem Jesus er. Kreative og autentiske eksempler på formidling av sentrale temaer i kristen tro finnes imidlertid også.

Videre aktualiseres spørsmål om det overnaturlige og det åndelige i mange filmer. Oftest formidles ikke-kristne trosforestillinger. Det finnes imidlertid også gode eksempler på filmer som illustrerer en personlig Guds egenskaper og handlinger, både fra fantasy-sjangeren og i filmfortellinger som kombinerer realisme med ”overnaturlige” element.

PAULUS SOM SENTRALT FORBILDE

På samme måte som Paulus lyttet til samtidens fortellinger og fant tilknytningspunkt og spenningspunkt i forhold til kristen tro, er vi kalt til å lytte dobbelt – og med respekt – til Bibelens og samtidens tekster.

Blant typiske tilknytningspunkter i en rekke filmer finner vi en lengsel etter tilhørighet og mening, opplevelse av fremmedgjøring, bevissthet om livets forgjengelighet samt en åndelig søken. Viktige aktuelle spenningspunkter er bl.a. synkretisme, relativisme, individualisme, hedonisme (nytelssyke) og materialisme. Midt inn i denne samtidskulturen er vi kalt til å formidle Bibelens tekster som sanne og relevante.

¹ Artikkelen er et redigert utdrag fra kapitlet "Film og dobbel lytting" i M. S. Dahle og L. Skattum (red.) *Manus for livet? Film som verktøy i trosoppleringen* (Iko/Damaris Norge 2010), s 24–43.

² John Stott: *The Contemporary Christian: An urgent plea for double listening* (Leicester: Inter-Varsity Press, 1992) s 29.

³ Ibid s 28.

⁴ "The Pastor and the Faithful should not deceive themselves into thinking that they are a religious society, which has to do with certain themes; they live in the world. We still need - according to my old formulation - the Bible and the Newspaper." (Karl Barth i 1966; se <http://libweb.ptsem.edu/collections/barth/faq/quotes.aspx?menu=296&subText=468>).

⁵ Charles Haddon Spurgeon: *The Bible and the Newspaper* (1878) (Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 2008; reprint).

⁶ Se <http://www.damaris.no/hva-vil-damaris/>.

⁷ I artikkelen "Varje film är min sista" i *Filmnyheter*, Årg. 14, nr. 9-10, 19. mai 1959, s 1–8.

luther

Kirkelig årskalender

2015

KIRKELIG ÅRSKALENDER 2015

149,-

Kirkelig årskalender er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av helgen- og merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter. Fyll tiden med mening!

www.lutherforlag.no www.vivo.no

VÅRT MØTE MED FILM – PÅ FEM NIVÅ¹

AV MARGUNN SERIGSTAD DAHLE, FØRSTELEKTOR I KOMMUNIKASJON OG LIVSSYN VED NLA MEDIEHØGSKOLEN
GIMLEKOLLEN OG TEAM- OG PRODUKSJONSLEDER I DAMARIS NORGE
MARGUNN.DAHLE@NLA.NO

*The moving picture has become a preacher,
and its sermons are most effective
because they are addressed to the eye rather than to
the ear.*

(K.S. Hover, 1911)

Med dette tankevekkende sitatet fra filmens barndom som bakteppe: Hva er det ved filmmediet som gjør det til en så sterk formidler? Det er jo utvilsomt et særdeles rikt medium der det er selve kombinasjonen av levende bilder, handling, dialog, lyssetting, lydeffekter og musikk som skaper mening. Historien som fortelles, kan berøre hele mennesket, om enn på ulike måter og i ulik grad. Dette gjelder ikke minst filmens formidling av verdier, livssyn og tro. Nettopp dette siste aspektet er da også hovedgrunnen til at vi som kirke bør ha et bevisst forhold til film.

MER ENN "BARE UNDERHOLDNING"

Journalist og filmkritiker Anne Hoff fremhever filmen som den fremste myteskaperen i vår tid og hevder at de levende bildene "... har en unik innflytelse på måten vi drømmer, tenker og lever på"². Midt i underholdningen gir filmfortellingen så mye mer. "All stories teach, whether the storyteller intends them to or not," uttaler den kjente Oxford-forfatteren Philip Pullman³, og fortsetter: "... They teach the world we create. They teach the morality we live by. They teach it much more effectively than moral precepts and instructions."⁴ Spørsmålet er altså ikke *om*, men *hvilke* verdier som formidles, og hvilke livssyn disse er forankret i.

Filmsjangrene er mange, og både popularitet og nedslagsfelt varierer i det mangfoldet av filmer som slippes på markedet. I vår sammenheng rettes oppmerksomheten mot typiske breddefilmer. Ved å gå nærmere inn på populære og trendsettende filmer får vi kjennskap til hvilke typiske holdninger og tenkemåter som formidles – og som dermed er med på å prege kulturen. Det er nemlig de holdningene og verdiene som stadig gjentas, i ulike slags fortellinger og med ulike innfallsvinkler, som har størst påvirkningskraft. Så har selvsagt noen av filmene en tydeligere underliggende fortelling enn andre, men alle formidler verdier og spor av livssyn, uansett. "This is a matter of degree, not of essence."⁵

Vi fraskriver oss derfor en unik mulighet til å forstå mer av tiden vi lever i, dersom vi avfeier filmmediet som "bare" underholdning. Samtidig unnlater vi da å ta vårt ansvar som kristne formidlere, nemlig å ta på alvor filmen som sentral ressurs både for identitetsdanningen generelt og for livstolkningen spesielt. Barne- og ungdomsårene er særlig avgjørende her, og ved å lytte aktivt til typiske budskap som formidles i mediemylderet, kan vi bygge en bro fra Bibelens verden til barns og unges livsverden.

MER ENN "BARE KUNST"

Film er først og fremst kunst, noe det er svært viktig å være bevisst på i ethvert møte med filmfortellingene. Men ingen filmkunst er nøytral. Det å ha et bevisst forhold til film, innebærer derfor å ta både det estetiske, etiske og det livssynsmessige nivået på alvor. I de fleste analysetil-

nærmingerne forholder en seg imidlertid primært til det estetiske og eventuelt også det etiske nivået, men uten å identifisere de underliggende livssynsperspektivene.

Filmanalyse foreligger jo i mange varianter, avhengig av innfallsvinkel og målsetting.⁶ Med bakgrunn i filmanalyse som kvalitativ tekst-analyse, er vi her opptatt av å møte teksten på ulike nivå. De estetiske, etiske og livssynsmessige nivåene utgjør kjernen, men rammes inn av henholdsvis det emosjonelle og det teologisk vurderende nivået. En slik helhetlig tilnærming er etter vår mening både sakssvarende og relevant, men synes dessverre å være en mangelvare i kirkelig sammenheng, uavhengig av teologisk ståsted og perspektiv.

Filmfortellingene skaper umiddelbart følelsesmessige reaksjoner, og nettopp dette tar vi på alvor når det emosjonelle nivået er det første nivået vi forholder oss til i analysen. Når det gjelder det siste, vurderende nivået, omtales det som det teologiske nivået, i og med at vurderingen her skjer med utgangspunkt i kristen tro. I forkynnelsen er det viktig å spørre seg hvilke elementer i den aktuelle filmen som er forenlige med kristen tro, og hvilke elementer som er på kollisjonskurs. I et annet livssynsperspektiv, slik som for eksempel det ateistiske, vil vurderingen selvsagt være med utgangspunkt i ateismen, med tilsvarende tilknytningspunkter og spenningspunkter. Poenget er altså at det alltid vil skje en vurdering, bevisst eller ubevisst, og uavhengig av ståsted.

Meningsskaping skjer på alle disse nivåene, både sammen og hver for seg. Når vi i det følgende presenterer de fem ulike nivåene, er vi oss bevisst møtepunktet mellom filmens budskapsformidling og publikums tolkning av den. Fremstillingen vil dermed inkludere både deskriptive og normative aspekt. Siden hovedfokus her er rettet mot film som formidler av tro og livssyn, og konteksten er bruk av film i kirkens trosformidling, ligger naturlig hovedvekten på de livssynsmessige og teologiske nivåene.

NIVÅ 1: DET EMOSJONELLE NIVÅET

Typiske spørsmål etter å ha sett en film, er: "Likte

du den?" eller: "Hva syns du?" Like typisk er det at responsen vil være begrunnet i hva en føler der og da. For mange avhenger opplevelsen av filmens kvalitet nettopp av følelsene en hadde da rulleteksten tok over. Filmfortellingen kan berøre oss minimalt – eller sette dype spor i følelseslivet vårt. Denne første, umiddelbare responsen på filmen er uansett viktig, og ofte vil det være nødvendig å få filmen litt på avstand følelsesmessig før en kan gå inn i filmfortellingen og reflektere over hva som skapte disse følelsene, og vurdere de verdiene og holdningene som formidles.

Filmskaperen Spielberg trekkles ofte fram som eksempel på en som sterkt og tydelig kommuniserer til publikums følelser. Mange kritiserer ham for å la seeren sitte igjen med en klump i brystet heller enn reflekterte synspunkter på budskapet som formidles. Andre fremhever det emosjonelle elementet nettopp som et svært sentralt kvalitetskriterium. Filmer som *Schindlers Liste* (1993) og *München* (2005) berører de aller fleste svært sterkt. Uavhengig av om en deler Spielbergs verdisyn eller ei, kan det vanskelig unngås å føle som han mens en ser filmen. Som filmskaper makter han å få publikum til å identifisere seg med hans perspektiv for en stund, om ikke annet.

Utfordringen ligger da i å spørre seg selv når filmopplevelsen er kommet litt på avstand, hvorfor filmen skapte de følelsene den gjorde, og hva en i ettertid tenker om formidlingen.

NIVÅ 2: DET ESTETISKE NIVÅET

Det kan ofte være vanskelig å sette ord på hva det er ved en gitt film, som berører oss. Filmkunsten har mange fasetter og rører ved dype følelser. Dermed skapes umiddelbare reaksjoner; vi berøres og henrives av estetikken.

Alle har vi våre favorittscener som på en spesiell måte har gitt oss estetisk tilfredsstillelse. For eksempel i *Schindlers Liste*, som vi nevnte ovenfor, når Schindler (Liam Neeson) står på en høyde og ser ned på byen som tømmes for jøder av tyske soldater, og Spielberg har fokusert på den ene, lille jenta i rød kåpe i det ellers grå bildet. Eller når fangen Andy Dufresne (Tim Robbins) i filmen *Fribetens regn* (Frank Darabont 1994) lar Mozarts "Canzonetta sull'aria" fra Figaros bryllup

strømme gjennom høytaleranlegget ut over fengselsplassen, og vi hører Morgan Freemans voice-over si at ”i det øyeblikket følte hver fange i Shawshank seg fri”.

Mange omtaler slike møter med vakker filmkunst som en ”åndelig” opplevelse heller enn noe intellektuelt og tankemessig, uavhengig av om en regner seg som religiøs eller ei. Det er som om dette vakre løfter seeren ut av det ordinære og dagligdagse. Håpsdimensjonen trer fram – en får opplevelsen av å bli trukket mot noe som er større enn seg selv.

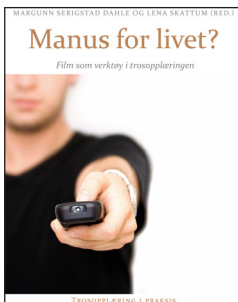
Verdsettelsen av det estetiske har imidlertid ikke bare med opplevelsen av det vakre å gjøre, men også med følelsen av at alt bare ”stemmer” i den gitte sammenhengen. Her er orden og sammenheng. Scenene fra D-dagen i filmen *Saving Private Ryan* (Steven Spielberg 1998) er et illustrerende eksempel på scener som ikke betegnes som vakre, men de er estetisk kraftfulle. Det å gjenkjenne det tilnærmet formfullendte i hele bredden av filmspråkets virkemidler er en vesentlig del av det estetiske nivået.

Jo større innsikt vi har i filmspråket, dess mer verdsetter vi det estetiske nivået av filmen, og dess dypere blir filmopplevelsen. Muligheten vi har for å kunne gi en saksvarende vurdering av filmen, øker tilsvarende. Innstillingen, med billedflate og billedutsnitt, kameraføring, bruk av lys og skygge samt bruk av lyd både innenfor og utenfor fiksjonsuniverset har alle svært viktige funksjoner i forhold til filmen som helhet, og de er bærere av mening på lik linje med sammenføyningen av scener til sekvenser og montasjer.⁷ Bruce (Jim Carrey) sitt møte med Gud (Morgan Freeman) i filmen *Bruce Almighty* (Tom Shadyac, 2003) hadde for eksempel ikke fremstått med samme klare innhold uten den bevisste lyssettingen og bruken av hvit farge.

Det estetiske nivået angår alle aspekter ved filmspråket, dermed også hvilken sjanger filmen tilhører og selve dramaturgien. Sjangerbegrepet er til en viss grad vanskelig å forholde seg til, både fordi sjangrer endrer seg over tid, og fordi det er

en stor grad av overlappning mellom dem.⁸ Spillefilmene, som er fokus i vår sammenheng, får ofte merkelapper som romantisk, drama, komedie, krim, western, grøsser, thriller, musikal og science fiction. Sjangerkonvensjonene gir hjelp til filmskaper så vel som filmseer, både når de følges, og når de bevisst brytes.

Fortellingen kan være dramatisk (handlingsmettet), episk (årsak – virkning) eller lyrisk (psykologisk miljø). Når det gjelder dramaturgien (arbeidet med handlingen), har den i

tradisjonell spillefilm form som en kurve, med anslag og presentasjon, opptrapping, vendepunkt og kulminasjon før avtrapping og avsluttende epilog. Det er viktig å spørre seg hvordan den aktuelle filmen er bygd opp, rent narrativt, ut fra plot, hovedpersoner, handlingsmønster etc. – ikke minst hvem som er henholdsvis protagonist(-er) og antagonist(-er) i filmen, altså det som ofte omtales som

helt(-er) og motstander(-e).

En fengende fortelling, effektfulle virkemidler, engasjerende tema og sterke, troverdige person- og miljøskildringer er kort sagt noen av de mest sentrale estetiske grunnene til at en film kan bli vurdert som god kunst.

NIVÅ 3: DET ETISKE NIVÅET

Like lite som vår umiddelbare emosjonelle respons kan skilles fra den estetiske vurderingen, kan det kunstneriske skilles fra en etisk analyse og vurdering. Det etiske nivået kan selvsagt heller ikke fristilles fra det livssynsmessige, men er derimot knyttet til livssynsnivået på en særlig sterk måte. For å yte filmens verdiformidling full rettferdighet, bør det etiske nivået likevel ha et eget fokus.

Hovedanliggendet her er å spørre seg hvilke etiske verdier som formidles i filmfortellingen, direkte og indirekte. Spørsmålet er vel så mye rettet mot den måten temaet formidles på, som mot hvilket tema den aktuelle filmen tar opp. Hva fremstilles som godt, rett og viktig på de livsområdene som skildres? Hva beskrives som nedbrytende, negativt og uvesentlig? I hvilken grad

oppleves etiske valg og dilemmaer i filmuniverset som troverdige, både innenfor filmuniverset og i forhold til det virkelige livet? Videre: I hvilken grad, og i tilfelle hvordan, utfordrer filmens etiske verdier våre egne holdninger og meninger?

Det mange umiddelbart tenker på med det etiske nivået, er om filmuniverset oppmuntrer til – eller fordømmer – en viss type oppførsel. Der som en skal dømme ut fra den gitte filmen: Hvordan bør egentlig livet leves? I filmen *Gutter er gutter* (Chris og Paul Weitz, 2002) opptrer hovedpersonen Will (Hugh Grant) i utgangspunktet som en superegoist der til og med motivet bak å vise godhet mot andre er å kunne oppnå interesse hos en kvinne. Det skjer imidlertid en endring hos Will, slik at han ved slutten av filmen innser at han trenger varige relasjoner heller enn hyppige bekjentskaper. Han oppdager at livet dypst sett handler om å gi og motta kjærlighet, og endrer deler av sin oppførsel. Som publikum får vi innsikt i Wills problem helt fra starten av og følger derfor med interesse hovedpersonens positive utvikling utover i filmen.

I boken *Useless Beauty* (2004) diskuterer forfatteren Robert Johnsen flere filmer ut fra nettopp det etiske nivået. En av disse er *Monster's Ball* (Marc Forster, 2001), filmen den fargede skuespilleren Halle Berry vant Oscar for, som første fargede skuespiller noensinne. *Monster's Ball* omtales som en svært ærlig film. Rasismens destruktive utslag, ulike straffemetoders avskyelighet og kriminalitetens enorme påvirkning skildres på en usminket måte. Det samme gjelder filmens beskrivelse av de mange utfordringene i relasjonen foreldre–barn, og ikke minst måten filmen viser det dyptgripende behovet mennesket har for kjærlighet og tilhørighet. Midt i håpløsheten gir filmfortellingen glimt av håp og peker til mening på tross av all meningsløsheten. Med andre ord: Filmen oppleves som troverdig både i relasjon til det aktuelle filmuniverset og i relasjon til det virkelige livet.

Det finnes en rekke filmer som stiller mange spørsmål, og som også gir svar, men svaret er ett og det samme på alle spørsmålene. Ikke minst gjelder dette romantiske komedier der hovedpersonen har alle mulige problemer og lurer på

meningen med livet. Løsningen ligger da i en kjærlighetshistorie, for når bare hovedpersonen får sin utkårede, faller tilsynelatende alle biter på plass. Svaret oppleves dermed lite troverdig, både sett innenfra selve filmfortellingen og sett i relasjon til det virkelige livet.

Tradisjonelt har en fra kristent hold vært svært opptatt av filmers formidling av etikk og moral i forhold til aspektene seksualitet og vold så vel som språkbruk. Det er imidlertid like aktuelt å spørre seg hvordan filmer som fremhever en materialistisk, individualistisk og hedonistisk livsstil, utfordrer bibelske verdier og holdninger.

NIVÅ 4: DET LIVSSYNSMESSIGE NIVÅET

Samtidig som de første tre nivåene må holdes sammen, er det vesentlig å kople alle disse til det livssynsmessige nivået. Verdier og holdningene som kommer til uttrykk i filmfortellingen, er uvilkaarlig relatert til underliggende livssyn.

Livssyn kan enkelt forklares som svar på de såkalte "livsspørsmålene". Livssyn kan videre sees på både som noe subjektivt knyttet til den enkeltes personlige opplevelse av livet og tilværelsen, og som noe objektivt knyttet til kollektive, kulturelle tradisjoner og trender. Idéhistorikeren Per Magne Aadnanes – som utmerker seg på dette unge forskningsfeltet i norsk sammenheng – vektlegger hovedområdene *virkelighetsoppfatning, menneskesyn og etikk* som innholdsmomenter i livssynet. Vi legger imidlertid til momentet tro, i betydningen "å ha tillit til/finne mening i".⁹

I møte med det livssynsmessige nivået i film er det selvsagt den objektive siden som står i fokus, altså livssynstradisjoner og – trender. For lettere å kunne identifisere aktuelle livssyn og finne både likheter og forskjeller mellom dem kan en ta utgangspunkt i de to kriteriene *a)* skillet mellom et religiøst og et sekulært hovedperspektiv, og *b)* forholdet mellom menneske og natur i de respektive livssynsperspektivene. Vi finner da at de sekulære livssynene foreligger i en humanistisk tradisjon (f.eks. sekulærhumanismen) og en naturalistisk tradisjon (f.eks. materialismen). Religiøse livssyn kan på sin side deles i to hovedgruppene monoteistiske (jødedom, kristendom og islam) og panteistiske (østlige religioner og

nyreligiøse bevegelser).¹⁰

I de fleste filmer finner vi spor av mer flere livssyn, ofte både sekulære og religiøse. Filmtrilogien *Matrix* nevnes ofte – og det med rette – som et godt eksempel på dette, i det den har tydelige spor både av østlig religiøsitet, gnostisisme, kristen tro og sekulær postmodernisme. Selv om filmene inneholder mange bibelske referanser og allusjoner, innebærer altså ikke dette at trilogien som helhet har et bibelsk budskap.

Ved å integrere det livssynsmessige nivået i analysen får vi hjelp til å lytte mer oppmerksomt til underliggende idéer, trender og tradisjoner samtidig som vi da tar hele filmteksten på alvor og møter den med respekt.

NIVÅ 5: DET TEOLOGISKE NIVÅET

Uavhengig av livssynsmessig ståsted innebærer et fullverdig møte med filmmediet at en også vurderer filmen ut fra ens eget livssyn. En vurdering ut fra kristen tro skjer da med utgangspunkt i de tre trosartiklene. En spør seg hva som er forenlig med kristen tro og etikk, og hva som står i motsetning til Bibelens syn på Gud, mennesket og virkeligheten.

Som det ble understreket ovenfor, består ethvert livssyn av verdier, menneskesyn, virkelighetsoppfatning og tro. Sistnevnte livssynselement er da forstått som tillit og forankring av mening. Teologen Axel Smith (1924–2003) vektlegger hvordan trosaspektet i det kristne livssynet, med fokus på ubetinget tillit til Gud og betinget tillit til andre mennesker, åpner for en naturlig vurdering av andre livssyn. Alle livssyn innebærer et trossprang. Spørsmålet er imidlertid om det en fester tilliten til, holder. Med utgangspunkt i Bibelens budskap må enhver ubetinget tillit til noe annet enn Gud, avsløres som både uholdbar og ødeleggende. Dette kan gjelde totalitære livssyn og ideologier – så vel som en livsholdning som praktisk materialisme.¹¹ Sistnevnte holdning finner vi jo eksemplifisert i svært mange filmer.

Smith fremholder også at kristen etikk åpner for en naturlig vurdering av andre livssyn. Det ene aspektet er hvorvidt det aktuelle livssynet har en erkjennelse av “det gode liv” slik Guds lov omtaler det. Videre ser Smith det som vesentlig å

spørre om det etiske normsystemet i det aktuelle livssynet, slik det viser seg på verdiplanet generelt og i menneskesynet spesielt, lar “lovens anklagende funksjon” komme til orde, eller om det er “mer egnet til å befeste et menneske i forestillingen om egen fortreffelighet”.¹² Vi kan her tenke på en film som *Gran Torino* (Clint Eastwood, 2008) som utforsker hovedpersonenes ulike grunnholdninger til det gode liv og viser hvordan holdningene disse møter både indre og ytre anklager i løpet av filmfortellingen. Filmen presenterer verken et helhetlig kristent menneskesyn eller et tydelig kristent perspektiv på frelse, men har klare tilknytningspunkt til Bibelens syn på mennesket og vårt behov for frelse.

I vurderingen av livssynsformidlingen i den aktuelle filmfortellingen er hensikten nettopp å identifisere tilknytningspunkt og spenningspunkt mellom det kristne livssynet og sporene av underliggende livssyn i filmfortellingen. Det er her viktig å minne hverandre på at verdier, holdninger og trosperspektiver som identifiseres som spenningspunkt, i neste omgang kan brukes som naturlig tilknytningspunkt for formidling av det kristne perspektivet på den aktuelle saken.

Jo flere elementer ved en films ulike nivåer som oppleves positive, dess mer positivt blir naturlig nok forholdet vårt til filmen som helhet. Det er imidlertid både tankevekkende og personlig utfordrende å reflektere over hva det er som gjør at vårt forhold til en gitt film er så positivt. Vi kan for eksempel være så betatt av fantastisk filming og lysende skuespillerprestasjoner at vi overser filmuniversets nedbrytende verdier så vel som underliggende livssynsperspektiv, selv om de er på kollisjonskurs med eget ståsted. Filmen *Den engelske pasienten* (Anthony Minghella, 1996) er særdeles vakkert filmet og har en fengslende, medrivende historie med skuespillerprestasjoner av ypperste klasse. Filmfortellingen gir en troverdig beskrivelse av hovedpersonenes situasjon og valg, noe som ytterligere forklarer hvorfor det er så lett å overse de delene av filmuniversets verdsett som er på kollisjonskurs med Bibelens retningslinjer, som utroskap, bedrag, forræderi og aktiv dødshjelp.

Vi må hele tiden fokusere på hvorvidt en filmfortelling på en troverdig måte spiller både menneskets storhet og vårt strev i en fallen verden. En film som *Babettes Gjestebud* (Gabriel Axel, 1987), for eksempel, er en fantastisk feiring av måltidets gaver samtidig som det er en tydelig dom over personlig tro som er stivnet i ytre religiøsitet.

Som det er understreket på ulike måter ovenfor, blir viktige sider ved menneskelig og samfunnsliv satt på dagsorden via aktuelle filmfortellinger. Noen ganger skjer det ved at meningsløsheten og menneskelivets kår i møte med lidelsen, det onde og døden beskrives usminket og ærlig, og andre ganger blir menneskets storhet formidlet. En helhetlig tilnærming til filmmediet ut fra et kristent ståsted innebærer å verdsette alt som taler sant og troverdig om livet, på hvert av nivåene i filmen. Dette gjelder både innen filmfortellingens eget univers og i relasjon til det virkelige livet. Det vakre, sanne, gode og rette må bekrefte, samtidig som det negative og nedbrytende utfordres.

Det er imidlertid fullt mulig å være uenig i verdenset og grunnleggende syn på livet og virkeligheten og likevel verdsette og nyte alle positive aspekter ved filmen. Poenget er å øve seg i å "lese" filmteksten stadig bedre, og slik være bevisst kritisk. Både positive og negative trekk ved filmen vil da identifiseres som mulige tilknytningspunkt og spenningspunkt i forhold til kristen tro, og filmopplevelsen blir da enda større. Underforstått ligger her bevisstheten om at all sannhet er Guds sannhet, uavhengig av personlig ståsted hos den som formidler, og videre at det dermed i alle autentiske kulturuttrykk finnes glimt av sannhet, godhet og nåde.

Noe av det mest utfordrende teologisk i møte med mange filmer er imidlertid mangelen på virkelig kristent nærvær i filmuniverset. Dette viser seg ofte i mangelen på troverdige kristne rolleskikkelser, fraværet av autentisk og relevant formidling av kristen tro, men derimot et grunn-

leggende sekulært preg. Slike spor av livssyn tilbyr manus for livet som er i sterk konfrontasjon med kristen tro.

¹ Artikkelen er et redigert utdrag fra kapitlet "Film-analyse som ressurs for trosopplæringen" i M. S. Dahle og L. Skattum (red.) *Manus for livet? Film som verktøy i trosopplæringen* (Iko/Damaris Norge 2010), s 68–99.

² Hoff, Anne og T. Å. Bringsværd. 2002, s 9. *Mitt liv som film*. Oslo: Tiden.

³ Oxford-forfatteren Philip Pullman, f. 1946, har blant annet skrevet triologien *Den mørke materien* der første del ble filmatisert i *Det gyldne kompasset* (2007). Pullman har vunnet flere priser, bl.a. Whitbreadprisen (2001) og Astrid Lindgren-prisen (2005). Pullman erklærer seg som ateist, er en ivrig debattant og kom nylig med boka *The Good Man Jesus and the Scoundrel Christ* (2010).

⁴ Watkins, Tony. 2007, s 101. *Focus. The Art and Soul of Cinema*. Carlisle: Athentic/Damaris.

⁵ Godawa, Brian. 2002, s 40. *Hollywood Worldviews. Watching Films with Wisdom and Discernment*. Downers Grove, Illinois: InterVarsityPress

⁶ En kan for eksempel foreta allegorisk/symbolsk analyse, karakteranalyse/psykologisk analyse, kultur-analyse/samtidsanalyse og etisk analyse.

⁷ Sml Dahle, Margunn Serigstad 2003. "Film" i Espen Ottosen (red.) *Lundes etikkeleksikon* s 96–99. Oslo: Lunde forlag.

⁸ Filmsjangerne er tradisjonelt delt i tre: Faktafilm (f.eks. dokumentarfilm), fiksjonsfilm (f.eks. tradisjonell spillefilm) og overgangsformen faksjonsfilm (f.eks. dokudrama og infotainment).

⁹ For nærmere begrunnelse, se min artikkel i *Prismet* nr 3/2003: "Spør av tru i ei tenåringsåpe? Om ungdomsmedia og religionspedagogen", s 99–104.

¹⁰ Sml. Aadnanes, Per M. 1988, s 25ff *Frå moderne vantru til ny religiositet*. Oslo: Tano AS og Aadnanes, Per M. 2002, s 38ff. Livssyn. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

¹¹ Smith, Axel. 1985, s 48. "Teologisk livssynskritikk" i *Teologi og kirke* 56 (1), s 35–49.

¹² Smith, Axel. 1985, s 46. "Teologisk livssynskritikk" i *Teologi og kirke* 56 (1), s 35–49.

VÅR BRUK AV FILM – AKTUELLE TIPS¹

AV MARGUNN SERIGSTAD DAHLE, FØRSTELEKTOR I KOMMUNIKASJON OG LIVSSYN VED NLA MEDIEHØGSKOLEN
GIMLEKOLLEN OG TEAM- OG PRODUKSJONSLEDER I DAMARIS NORGE
MARGUNN.DAHLE@NLA.NO

Med utgangspunkt i dobbel lytting – til Bibelen og samtiden – og med en grunnleggende respekt både for bibeltekst og filmtekst gir vi her noen praktiske tips til bruk av film i formidlingen.

Det er imidlertid viktig å minne hverandre på at bare det å være klar over dominerende trekk ved budskapsformidlingen i mediemylderet i seg selv gir et viktig bakteppe til formidlingen av kristen tro.

Videre skal en være klar over at det alltid vil være fare for dobbelkommunikasjon når en gjør seg bruk av populærkulturelle uttrykk, og kanskje særlig når det gjelder film. Indirekte kan det skapes en oppfatning av at det oppmuntres til å se mye film. Rammen en gir til bruken av filmen/ filmklippet, er derfor svært vesentlig.

HVA SLAGS FILMER/FILMKLIPP?

Jo mer bevisst en blir på den doble lyttingen og på å se under overflaten i filmene, dess lettere merker en seg uvilkårlig filmer som er aktuelle å gripe fatt i når en skal formidle over et gitt tema.

Med fokus på breddefilmene vil valget av filmer/filmklipp ellers naturlig skje med utgangspunkt i et eller flere av følgende kriterier:

- Filmer som er klassiske, tidstypiske eller trendsettende

I vår iver etter å finne det aktuelle er det lett å glemme de klassiske filmene. Med dette mener vi eldre filmer som var sentrale i sin samtid, og som fortsatt har aktualitet. Mange av de klassiske filmene er lett tilgjengelige på DVD/Blu-Ray/

Netflix.

Noen filmer er *tidstypiske* ved at de speiler trender, tidsånd og livsfølelse i samtiden. Kjennskap til slike filmer gir aktuelle og gjenkjennelige utgangspunkt for samtale og formidling. Samtidig har en da bakgrunn for å omtale typiske holdninger og verdier i samtiden med referanser å la "som det for eksempel kommer fram i tv-serien og filmen *Sex in the City...* (2008)". Tidstypiske filmer viser seg da også som oftest å bli trendsettende, slik tilfellet nettopp er med *Sex and the City* (både 1 og 2), som satte trender både i forhold til kles- og livsstil.

- Filmer som illustrerer eller utfordrer i forhold til kristen tro

Ofte har en behov for å finne filmer som enten *illustrerer* og belyser det bibelske temaet en skal formidle, eller *utfordrer* ved at det stilles spørsmål, gis innvendinger og/eller alternativer til den aktuelle siden ved kristen tro.

Illustrerende filmklipp inneholder holdninger og verdier som sammenfaller med kristen tro, som for eksempel nestekjærlighet og menneskeverd. Noen ganger skildres da også kristne miljøer og bibelske temaer med innlevelse og respekt, slik som i *Heaven Is For Real* (2014).

Oftest er det spor av flere ulike livssyn i en gitt film. Filmen en viser klipp fra, kan for eksempel være preget av et sekulært livssynsperspektiv, men likevel inneholde mange verdier og holdninger som sammenfaller med kristen tro. Der målgruppe og tema innbyr til det, har en da en fin mulighet til ikke bare å bekrefte de verdiene som

er sammenfallende med kristen tro, men også kunne vise hvor disse aktuelle verdier og holdningene synes å være forankret i filmens eget univers. Slik gir en hjelp til bevisstgjøring på at ulike livssyn har mange felles verdier, samtidig som en peker på de ulike kildene de springer ut fra, og gir en kort vurdering ut fra kristen tro.

Filmer som *Narnia-filmene*, *Ringenes Herretroligien* og *Amazing Grace* er kreative eksempler på formidling av sentrale temaer i det kristne livssynet. Her får en belyst viktige sider av Bibelens budskap på måter som ofte kommuniserer sterkere enn ved bare å bruke det verbale. Den nye "bibelbølgen" fra Hollywood setter på forskjellig måte ulike temaer og tekster fra Bibelen på dagsorden.

Styrken i filmmediet viser seg naturlig nok også i det mangfold av filmer som på ulike måter utfordrer kristen tro. Filmfortellingene kan stille spørsmål ved elementer i kristentroen; de kan komme med klare innvendinger eller gi alternative syn. *DaVinci-koden* (2006), for eksempel, formidler et annet syn på Jesus enn det Bibelen gir. Vi finner også filmer som i sin fremstilling av et gitt tema gir inntrykk av at dette er reelt eksempel på kristen tro, mens det i realiteten er feilslåtte konklusjoner av en klassisk kristen teologi. I filmen *Så som i himmelen* (2004) står presten naturlig nok som symbol på Guds kirke, men i både ord, holdning og handling formidler han et annet budskap enn Bibelens evangelium.

HVORDAN FINNE FILMENE/ FILMKLIPPENE?

Dersom du først og fremst er opptatt av å lytte til holdninger og verdier som rører seg i filmer som er populære i den gruppen du skal formidle til – for så å knytte an til kristen tro – kan du se på hvilke filmer som ligger på topp i salg og nedlasting, eller som nylig hadde høye besøkstall på kino. Derfra kan du så gå til aktuelle ressurser for eksempel på nettet for videre innspill.

Skal du imidlertid belyse et spesielt tema og dermed lytter til Bibelen før du lytter til filmene, kan du gå til nettstedet som www.snakkomtro.no og www.ToolsForTalks.com og søke på aktuelle emneord. Her finner du forslag til konkrete

filmer og scener som passer til gitte tema.

Det er viktig å huske på at en slett ikke behøver å bruke de nyeste filmene. Filmer med aktuell tematikk og god kvalitet er like relevante om de er flere år gamle.

HVORDAN BRUKE FILMENE/ FILMKLIPPENE?

Du omtaler filmen

Det å omtale – og sitere fra – en film som illustrasjon i for eksempel en andakt eller preken skal ikke undervurderes. Bare ved slik å knytte an til populære filmer bygges en naturlig bro til målgruppens livsverden. Videre kan formidleren aktivt bekrefte gode verdier samtidig som en også på en naturlig måte kan utfordre det som er i konflikt med kristen tro og etikk. Uavhengig av om filmen er kjent eller ikke, kan omtalen du gir av filmen, aktualisere og illustrere temaet du tar opp.

Du viser filmklipp

Det vil ofte være naturlig å vise filmklipp. Men kanskje er historien om formidleren som leste en bibeltekst for så aldri å komme tilbake til den, kjent? Like viktig er det å være bevisst på at filmklippet en velger, tjener en bevisst funksjon i forholdet til temaet du tar opp.

Det kan for eksempel være fristende å benytte seg av en humoristisk scene for å skape den rette stemningen, uten å ta på alvor hva som formidles i klippet. Videre er det fort gjort å bruke illustrasjonen i klippet til å trekke linjer til kristen tro uten å ha grunnlag for det, og slik ikke vise respekt for filmen.

Uansett hvilket nivå som er i fokus når en velger et gitt filmklipp, er selvsagt respekten for filmteksten det overordnede. Dette innebærer blant annet at en gir en nødvendig ramme til det aktuelle filmklippet slik at en ikke faller for fristelsen å lese noe inn i filmteksten. Det kan for eksempel være at det enkelte klippet i seg selv kan være et talende bilde på Jesu kjærlighet eller offergjerning, men at personene som vi møter i det aktuelle klippet, helt klart opptrer på en måte som tar avstand fra Bibelens beskrivelse av kjærlighet i filmfortellingen som helhet.

Når du har bestemt deg for målet med klippet, er det vesentlig å vurdere det opp mot hvilken sammenheng det skal inn i. Det generelle rådet er å bruke korte klipp. Sett deg godt inn i filmen selv; bruk litt tid på å fortelle historien frem til klippet dersom det er vesentlig for forståelsen, og bruk innholdet til å fremme ditt poeng!

Er det en kort andakt for barn, er det særs viktig at klippet ikke er for langt. Da bruker du opp mye av tiden du har til rådighet; det kan bli altfor mange momenter å forholde seg til, og barna kommer såpass inn i filmen at det er vanskelig å hente dem inn i virkeligheten igjen. Hold det derfor enkelt, fokusér på det ene poenget, og stans klippet uavhengig av protestene fra salen! Nettopp det å bruke filmklipp i formidling til yngre barn er både inspirerende og krevende.²

Du viser hele filmen

Selvsagt krever det både god tid og god planlegging å vise en hel film, men det er absolutt verdt det. En filmkveld skal ha fokus på de store linjene og se på virkemidler, karakterer og tema, og filmen vil dermed ofte ta mer plass enn samtalen. Desto viktigere er det da å ha gode samtaleresurser, slik du for eksempel kan finne på www.snakkomt.no og www.kulturvinduet.no. For mange er det litt uvant å snakke om en film i

etterkant, og en kan være overveldet av filmen både emosjonelt, estetisk og verdimeisig.

Med tanke på filmens sentrale rolle som formidler av verdier og holdninger, og den utbredte holdningen at ”det er jo bare underholdning”, er det mange grunner til at filmkvelder er vesentlige på menighetsarenaen. Vi vil gjerne bidra til å punktere både denne myten og myten om at det å være litt bevisst på hva som formidles i filmene, ødelegger den gode filmopplevelsen. Tvert imot ønsker vi å vise at man kan få en enda større glede over en film ved å bruke tid på den. Da blir det også klarere både hva som bekrefte ut fra kristen tro, og hva som står i motsetning til eget livssyn.³

¹ Artikkelen er et redigert utdrag fra kapitlet ”Bruk av film i trosopplæringen – sentrale kriterier og retningslinjer” i M. S. Dahle og L. Skattum (red.) *Manus for livet? Film som verktøy i trosopplæringen* (Iko/Damaris Norge 2010), s 108–121. Se ellers www.manusforlivet.no for ytterligere konkrete tips for bruk av film i kristen formidling!

² Se M. S. Dahle og L. Skattum: *Manus for livet? Film som verktøy i trosopplæringen* (Iko/Damaris Norge 2010), s 112–113 for konkrete tips til bruk av filmklipp for barn.

³ Se www.manusforlivet.no for opplegg til filmkveld.

AVSLUTTENDE SVAR TIL OTTOSEN

AV FORSKNINGSDEKAN JAN-OLAV HENRIKSEN, DET TEOLOGISKE MENIGHETSAKADEMIET
JAN.O.HENRIKSEN@MF.NO

Det er mye en kunne kommentert i Espen Ottosens ”svar” til meg i forrige nummer av LK. Jeg konstaterer at han skriver nok et omfattende innlegg uten å ville gjøre rede for hvilken posisjon han selv vil være forpliktet på – han er i tenkeboksen som han sier. Kanskje kritikken da kunne vente til han hadde tenkt ferdig? Jeg konstaterer også at han fremdeles unnviker å ta inn over seg erkjennelsen av hvor viktig forskningsfrihet er for teologisk vitenskap. Når han skriver at ”Henriksen later til å tenke at seriøs forskning er avhengig av at den enkelte forsker suverent og subjektivt avgjør hva han skal forske på og på hvilket grunnlag”, mangler jo et slikt utsagn erkjennelsen av at de fleste forskere forholder seg til problemstillinger og bidrag i en forskningsfront de ikke selv kan velge å ta hensyn til eller ikke, og som de bidrar i en kritisk samtale med. Jeg blir derfor usikker på om Ottosen vet hva teologisk forskning er, og på hvilke vilkår den foregår. Dersom skoletilhørighet skal avgjøre hvilke ”forskningssamtaler” man går inn i og ikke, står det dårlig til for teologisk vitenskap i vårt land.

Til forskningsfriheten hører også at man ikke opererer med en fasit om verken hvordan Bibelen skal oppfattes, eller andre ting, på forhånd. Det er dersom man opererer med slike forutsetninger,

at teologien opererer i et rom som virkelig er styrt av subjektiv vilkårlighet. Et eksempel på en slik subjektivism er Ottosens eget utsagn om at ”Selv mener jeg å ha erfart at Bibelen er troverdig og meningsfull. Derne st konstaterer jeg at Bibelens forfattere hevder å tale på Guds vegne og forkynner at Gud har åpenbart seg. Har jeg ikke da en god grunn for å ha som utgangspunkt at Bibelen formidler sannhet?” Jeg synes en slik holdning er et utmerket eksempel på hvordan en troende bibelleser kan tenke, og som sådan har jeg ingen problemer med det. Men som utgangspunkt for teologisk vitenskap er det ren subjektivism der ens egen tro er grunnlaget for hva som er sant. Det er bare for drøyt.

La meg til sist anekdotisk tilføye to merknader knyttet til hans anførsel av andre teologer i fotnotene: Etersom Ottosen synes å tro at jeg ikke kan anerkjenne andre posisjoner enn min egen som vitenskapelig, får han herved å vite at jeg var en av to norske teologer som i 2005 ga Kurt Christensen professorkompetanse. Og jeg har tillatt meg å sette Kevin Vanhoozer på pensumlistene på MF ved ulike anledninger, fordi har en god tenker som ikke har bestemt seg på forhånd for hva han skal mene.

Med dette er denne samtalen avsluttet fra min side.

SØNDAGSTEKSTEN

JORUNN ANDESTAD LANGMOEN - SVERRE VIK - HEIDI WESTBORG STEEL

KRISTI ÅPENBARINGS DAG - 2. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN 3. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

KRISTI ÅPENBARINGS DAG 4. JANUAR 2015

Prekentekest: Luk 2,40–52 Jesus som tolvåring i tempelet

Lesetekster: Jes 49,1–7 og Rom 15,4–6

TIL DAGEN

Dagen kalles ”epifania” etter det greske ordet for åpenbaring. Epifaniadagen er 6. januar, men hos oss er den lagt til den første søndagen i det nye året. Kristi åpenbaringsdag er den eldste av juletidens festdager. Dagen ble feiret som Jesu dåpsdag i det andre århundre. Åpenbaringstiden gir oss et innblikk i hvem Jesus er.

Lesetekstene fra Jes 49,1–7 og Rom 15,4–6 trekker linjene til hvordan Gud griper inn i historien med sin frelsesplan. Herrens lidende tjener er et lys for folkeslagene. Teksten fra Romerbrevet understreker visdommen som er gitt oss i skriftene og som leder fram til enhet og lovsprising.

TEKSTEN

Lukas 2 er første og eneste gang vi får høre om ”gutten Jesus”. Evangelisten Lukas har fortalt oss historiene om Jesus som baby – både fødsel, om englebesøk, om gjeterne som kom på besøk og det første besøket i tempelet i forbindelse med omskjæringen.

Det er mye å fortelle fra Jesu liv, og mange vitner hadde mange historier fra hans aktive virke de tre siste årene av hans liv – derfor er det spennende at Lukas plukker ut denne historien om Jesus som tolvåring i tempelet. Var det Maria som fortalte den til han? Denne historien har i hvert fall det aller første sitatet fra Jesu egen munn. ”Hvorfor lette dere etter meg? Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus.”

Som 12-årig jøde fikk Jesus opplæring i Loven og Skriftene slik at han som 13-åring kunne tas inn som et fullverdig medlem av det jødiske trosamfunnet. Han beskrives her som ”gutten Jesus” – neste år skal han utføre de religiøse pliktene sammen med *mennene*, dette året skal han lære. Det er ikke usannsynlig at Jesus har vært med til Jerusalem også tidligere i forbindelse med påskehøytiden – det sier ikke Lukas noe om. Bare at Josef og Maria dro hver påske, slik også Skriftene påla dem.

Jesus var fullt og helt menneske – og Gud. Det vil si at han måtte gå gjennom læringsprosesser slik mennesker må. Han måtte i sin tid lære å krabbe og gå, og lære å snakke. Skriftene måtte

læres, men Gudsrelasjonen, kontakten med sin Himmelske Far, hadde han nok med seg fra han ble bevisst. Det gjorde nok også noe med hans forståelse når han lærte å lese Loven, Skriftene og Profetene. Ikke rart han ble helt oppslukt når han kom til tempelet i Jerusalem og fikk høre de virkelig lærde debatterere tekstene. Det er jødisk tradisjon at undervisningen skjer ved at de lærde debatterer tekstene og at flere og yngre menn inviteres inn i debatten. Slik blir man involvert på en helt annen måte enn den tradisjonelle enveisundervisningen.

Dagene i Jerusalem var begivenhetsrike. Antall mennesker i byen ble tidoblet under påskehøytiden. Jesus har sett mange lam bli slaktet i tempelet, deretter tok man det med hjem til familien og stekte det; etter mørkets frembrudd ble det spist sammen med usyret brød og bitre urter for å minnes utfrielsen fra Egypt. Det er ikke usannsynlig at det nettopp var dette temaet de drøftet i tempelet: Gud som rettferdig og barmhjertig. Kanskje stiller gutten Jesus spørsmål om hvorfor det trengs påskelam og offer. Kanskje trekker gutten selv inn tekstene om den lidende tjener, slik leseteksten blir lest i kirken i dag, og spør om det kan være et forhold mellom den kommende messias og offeret Gud krever. Det vet vi ikke, men vi vet at han gjorde inntrykk.

Pilegrimene som dro opp til Jerusalem dro gjerne i noe som minner om karavaner (gresk: sunodia), noe som også ga beskyttelse mot banditter. Storfamilier, venner og nabolag dro sammen og hadde felles matpauser, mange samtaler om løst og fast, og de sang sanger sammen (Salme 120–134 er som kjent ”Salmer ved festreisene”) – det var ikke bare oppholdet i Jerusalem som var spesielt, det var nok mye glede knyttet til reisedagene også. Ungene løp litt hit og dit, kjente de fleste – det var derfor ikke underlig at det tok en stund før Maria og Josef fortvilet oppdaget at Jesus faktisk ikke var blitt med i følget hjemover igjen.

”Etter tre dager” betyr sannsynligvis den tredje dagen – men det er lenge nok for engstelige foreldre på leting etter barnet sitt. De skriftlærde må ha vært like oppslukt som 12-åringen. ”Alle som hørte ham, undret seg over hvor forstandig han var og hvor godt han svarte.” Det greske sub-

stantivet er existemi, ”bli overrasket, bli forundret, følelse av forbauselse blandet med frykt, forårsaket av hendelser som er mirakuløse, ekstraordinære, eller vanskelig å forstå.” Dette blir altså sagt om 12-åringen Jesus, men omtrent 20 år senere blir nesten sammenfallende ord sagt om han: at han underviste med innsikt og autoritet.

Kanskje trodde gutten Jesus at foreldrene fortsatt var i byen, han hadde i hvert fall ikke blitt bedt om å bli med og nektet å komme. Han virker overrasket da Maria anklager ham etter å ha fortalt at de har vært redde for han. Her kommer det sentrale i teksten for Kristi åpenbaringsdag: ”Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus?” De andre rundt ham skjønner ikke dybden, men hans egen selvforståelse er helt klar allerede som 12-åring. Og han bare *må* være i sin Fars hus.

ID: Guds sønn. Senere skal han bli anklaget for å bruke så intime beskrivelser av sitt forhold til Gud. I jødisk tradisjon skal Guds navn ikke uttales, man bruker bare bokstavforkortelser – til og med på norsk vil en jøde ofte skrive G-d i stedet for Gud. Derfor brukes ofte benevnelsen ”Herren” i stedet for Gud – men å bruke et intimt ord som Far vil bli sett på som blasfemi. For Jesus er det ikke tvil om at dette er det naturlige, ekte forholdet han har til sin himmelske Far.

Gutten Jesus drar så med foreldrene tilbake til Nasaret og er lydig mot dem. Han må vente, lære, vokse, og forberede seg til den tiden da han skal gå inn i aktiv tjeneste.

TIL PREKENEN

Åpenbaring er ikke et vanlig ord i vår tid. ”Å oppdage hvem Jesus egentlig er” vil være lettere å skjønne – og hvor finner vi dette i teksten? Jo:

- det var varslet i Skriftene om en lidende tjener som skal være lys for folkeslagene.
- ordet er en av de veiene Gud har gitt oss for å lære å kjenne ham.
- verdien av de lange samtaler hvor vi møter hverandre og vi kan sammen undre oss over Guds vesen/karakter.

Det er spennende å få hjelp av en tolvåring til å gå opp denne løypa!

Åpenbaringstiden er en viktig misjonstid i vår kirke. Mange av tekstene i åpenbaringstiden

understreker det universelle perspektivet ved Jesus fortellingene og kaller til etterfølgelse og misjon.

Dette er en nærfamilie-fortelling som har flere sentrale missiologiske perspektiver:

- samtaler om ordet gir rom for undring og aha-opplevelser.
- hvor kan vi lete etter Jesus i dag (leter vi på feil sted slik Maria og Josef gjorde først?)
- hvilket ansvar har vi for å hjelpe dem som leter etter Jesus?
- betydningen av ”den unges/din lilles” bidrag og hva de voksne kan lære gjennom det. Dette gjelder ikke bare i forhold til barn, men generelt i forhold til ”andre” som vi ikke umiddelbart defineres innenfor et ”vi”. Misjonen skal alltid la seg utfordre av ”den andre” og bidra til gode møtesteder for de lange samtalene som preges av respekt og likeverd.
- misjonens diakonale kall har også ført til et fokus på å bidra til trygge(re) rom for mennesker på flukt eller som av ulike grunner har falt utenfor bærende nettverk. Guds kirke er kalt til å skape hjem på jorden for bortkomne sønner og døtre som gir rammer for liv, vekst og tro.

TIPS TIL GUDSTJENESTEN

Hva kan være mer naturlig enn å bruke barn og unge gjennom hele gudstjenesten?

Det kan være spennende å intervjuv noen 12 åringer om teksten – eller utfordre noen på å si hvordan de tror Jesu kontakt med sin Himmelske Far var – hvordan artet det seg i hverdagen? Kan vi ha det samme eller blir det helt annerledes?

Hva er det som ligger på Guds farshjerte – hva vil Han gjerne gi til sine barn? Hvordan kan vi være Hans redskap til å nå dem med de gode gavene Han vil gi?

Be for foreldre som leter etter eller av ulike grunner er redde for barna sine – og be spesielt for bortkomne sønner og døtre.

SALMER

449 Som et barn ble du båret til meg
991 Slik som min Fader sendte meg
712 Himmelske Far, du har skapt oss

JORUNN ANESTAD LANGMOEN
ASSISTERENDE GENERALSEKRETÆR I
DEN NORSKE ISRAELSMISJON
JORUNN@ISRAELSMISJONEN.NO

2. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

11. JANUAR 2015

Prekentekest: Mark 1,3–11

Lesetekster: 2 Mos 1,22–2,10 / Ef 1.7–12

Liturgisk farge: Grønn

Tema: Misjon

TIL DAGEN

Jeg har aldri lest Luthersk Kirketidene før og kjenner ikke dette konseptet, men jeg har fått i oppdrag å se på teksten for 2. søndag i åpenbaringstiden og sette fokus på hovedoppgavet til enhver kirke og prest, nemlig MISJON.

Hvordan kan jeg si det så bastant? Jo, fordi det var det Jesus gjorde gjennom hele sitt liv, å bringe Guds rike nær med ord og med gode gjerninger, punktum. Ikke bare det, men han ba oss fortsette arbeidet som hans kropp på jorda.

Misjon handler om å bli berørt og forvandlet, materielt, fysisk og åndelig. Gud er en Gud som åpenbarer seg; nettopp derfor kan vi danne oss et bilde av hvem Han er, og hva Hans vilje er. Åpenbaringstiden er misjonstid, og hevet over enhver tvil, Guds vilje er misjon. ”We are on a mission from God,” sa Blues Brothers i filmen, og det er akkurat det vi er, vi som er kirken: Oppdraget er ikke over!

Gud vil berøre og forvandle, og på samme måte som Johannes ropte ut, gir åpenbaringstiden oss en kjempemulighet til å ta litt i, til å rope litt, si noe høyt fra talerstolen.

Hva skal vi så snakke høyt om i denne tiden?

1. For det første er budskapet Johannes ropte, ikke gått ut på dato. Å vende seg om, å gå i en annen retning enn før, å ta ansvar for eget liv, for miljøet og jorda vi lever på, og vende seg til Gud og si jeg får det ikke til, tilgi meg, la oss gå en annen vei!
2. For det andre gir dagen oss en mulighet til å

”Rydde vei for Jesus” inn i menneskers liv. Misjon klinger ikke godt i alles ører i dag, men vi kan rydde opp, rydde vei i feilaktige holdninger, fortelle kirkens folk at misjon er å bringe verdens mest fantastiske budskap til mennesker i materiell og åndelig nød, punktum. Noen ganger må vi rydde mye småstein før veien blir klar til å ta imot kongen, men la oss starte å rydde vei!

3. For det tredje gir dagen oss det fantastiske vitnesbyrdet om en Gud som åpenbarer seg, og denne dagen bevitner for oss alle at Jesus Kristus er Guds sønn, vår frelser og verdens håp!

TIL TEKSTEN

Markus som skriver det eldste av de synoptiske evangelier, har gitt oss verdens kanskje viktigste bok. Som den første bevitner av det som skjedde, blir han til hjelp for alle etter ham og setter en mal for vitnesbyrdet om evangeliets troverdighet. Han sammenholder profetiene fra Jesaja og Malaki med det som skjer, og viser oss hvilken fantastisk Gud vi har med å gjøre. Han viser oss at Guds plan og ønske om et oppgjør med det onde etterjager oss fra profetenes tid, til Jesus kommer og frem til i dag. Guds tanker er ikke våre tanker, og ofte spør jeg meg selv: Hvor er det blitt av Gud? Da må jeg minne meg selv om profetenes røster, om Johannes sin røst og om Guds røst over Jesus i dåpen.

Teksten forteller oss at Johannes fremsto som en av de gamle profeter; han levde i ørkenen, viste med sin enkle livsstil at han ikke var ute etter noen vinning for sitt budskap, og det er nesten som når Peter taler på pinsedag, og folket kjenner det stikker dem i hjertet når de hører ham. Det handler om troverdighet, og det handler om et budskap som gjør nok med deg til at du faktisk handler på bakgrunn av det du hører. Det står: ”Fra hele Judea og Jerusalem dro alle ut til ham.” (*Min understreking*)

Under studiet lærte jeg en gang at endring hos et menneske springer ut av to ting, ubehaget i situasjonen slik den er, og håpet om at det kan bli bedre.

Ubehaget i situasjonen slik den er, kan for-

sterkes når vi hører sannheten, og Johannes la ingenting imellom; han ropte ut som bare en profet kan, misnøyen over menneskenes liv og egoisme, men samtidig peker han på håpet, veien til omvendelse og dåpen. Ikke minst vitner han om Han som har makt langt utover en johannesdåp. ”Jeg har døpt dere med vann, men han skal døpe dere med Den hellige ånd.”

TIL PREKENEN

Johannes tordner høyt mot uretten folket gjør mot seg selv, hverandre og Gud. Uretten dundrer imot oss i dag også! Livet er blodig urettferdig. Stadig får vi se og høre mennesker som lever i krigssituasjoner rope foran kameraene: Hvorfor gjør dere ingenting der ute i verden, De dreper oss her inne?

Noen ganger spør jeg meg: Hvordan orker du Gud? Hvordan orker du å se alt dette uten å gjøre en ende på ondskaben?

Samtidig må jeg spørre meg selv: Hvordan orker du Sverre? Hvordan orker du å leve med så mye nød uten å løfte en finger? Jesus sa at vi er hans kropp på jorda; betyr det at det er min jobb som lilletå å begynne vandringen mot himmelen? Er det du og jeg som må vise verden hva himmelen består av?

Jesus brukte sitt liv til å gjenopprette, lege og trøste alle som livet hadde gått i stykker for. Men samtidig sa han som døper med Den hellige ånd, at det er bedre for dere at jeg drar til min far i himmelen; jeg etterlater dere ikke farløse, sannhetens Ånd kommer. Guds ånd kan være over hele jorda, Jesus var begrenset til sin menneskelige kropp. Og i dåpen gir han oss gaven som gjør at Ånden tar bolig i oss og sprer seg like til verdens ender.

Verdens største og beste nødhjelpsetat er kirken. Den er de aller fleste steder; den har budskapet som frelser og gir evig liv samtidig som den gjør gode gjerninger mot mennesker i nød. Bill Hybels i Willow Creek sier: ”The local church is the hope of the world.”

Jeg er ny i Misjonsalliansen, men slagordet vårt er blitt meg veldig kjært på kort tid: ”Vi gir livet en sjanse.” Gud ga oss en sjanse; Johannes ropte det ut; Jesus gjorde det mulig, og Guds Ånd

virker fremdeles.

Du og jeg er bærere av Guds Ånd; du og jeg kan vise verden kjærlighetens vei, Guds vei, Jesu vei. La oss rydde en kongsvei for misjon; la Jesus få toge inn med sin omsorg, sin trøst og sin frelse; menneskeheten trenger Ham!

Forslag: For litt siden hadde jeg 50 barn i trosopplæring i Randesund. Barn har verdens beste urettferdighetsdetektor. Jeg hvisket passordet til himmelen til én (Jesus) og sa det var en hemmelighet, ga så en hel pose seigmenn til en annen fordi jeg likte ham bedre enn de andre. Tror du det ble ramaskrik?

Lag en situasjon av urettferdighet, som er så tydelig at ingen unngår å se det. Lat som ingenting en stund før du spør forsamlingen om det som skjedde! Spør om noen av de fremmøtte våger å si fra når noe er urettferdig! Jeg lærte dem også et speiderrop for å bruke stemmen høyt, men uansett la dem bruke røsten til å protestere! Gode ting skal deles; evangeliet er til for å deles; verdens goder er til for å deles! Johannes ropte høyt; la oss rope litt høyt for å gi livet en sjanse!

SALMER:

695 Rop det ut med hjertets jubel

539 Dine løfter er mange

383 Jeg vil gi deg, o Herre, min lovsang

697 Der det nye livet lever

SVERRE VIK
MENIGHETSANSVARLIG
MISJONSALLIANSEN
SVERRE.VIK@MISJONSALLIANSEN.NO

3. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

18. JANUAR 2015

Prekentekest: Joh 4,4–26

Lesetekster: Jes 55,1–3 / Åp 22,16–17

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Åpenbaringstiden er en fin tid til å fokusere på misjon. Misjonsbefalingen (Matt 28) og sendelsen hos Johannes (Joh. 20,21–23) gir oppdraget, mens i tekstrekkene i åpenbaringstiden får vi svaret på hva vi tror på og dermed på hva vi ønsker å formidle og hvordan det bør gjøres.

De viktige spørsmålene som blir stilt i åpenbaringstiden er: "Hvem er Gud?" og "Hvordan åpenbarer Jesus seg for oss?" Som mennesker kan vi bare ane dette store mysterium. Og hver gang vi tror vi har svaret, ser vi en ny dimensjon.

Dagens tekster leder oss til det som kan synes som to tema. Det ene er diakoni – om raushet, inkludering og nåde. Det andre er å søke det levende vann som bare Jesus kan gi og som ikke nødvendigvis slukker kroppens tørst, men som vi kan øse og øse av "hvis vi vil" (jfr. Åp 22), og som tilfredsstillers sjelens tørst. Summen av disse gjør denne søndagen til en fin søndag å løfte opp misjon som ord, handling og nærvær.

TIL TEKSTEN

Han kjente hele henne

Hatet mellom jøder og samaritaner gjorde at kvinnen ikke kunne tilby Jesus alminnelig vennlighet, men Jesus var på jakt etter å finne nøkkelen til hjertet hennes. Han ber taktfullt om en tjeneste i stedet for å tilby en selv. Kvinnen kunne avslått, men Jesus vekker hennes tillit og hun gir ham vann.

Jesu må ha fremstått som litt merkelig. Hun gjør sågar litt narr av ham. Likevel veier Jesu

første gest tydeligvis opp for hans noe selvhevdende og belærende form. Hun blir reelt nysgjerrig på hvordan man kan få fatt i dette levende vannet. Men det er ikke før han avslører hennes skambelagte sider – det faktum at hun har hatt fem menn – at hun våkner. Den rausheten han opprinnelig viste, viser seg å være basert på kunnskap om hele henne, og likevel tok han kontakt. Han ga henne også anledning til selv å erkjenne, hvorpå han snakker til henne som om hun var inkludert i gruppen ”de sanne tilbederne” som ”skal tilbe Gud i ånd og sannhet”. ”For slike tilbedere vil Far ha,” forteller han henne.

Etter dagens tekst ser vi henne gå tilbake til landsbyen og undrende fortelle hva hun har opplevd. Resultatet er at flere blir nysgjerrige og oppsøker Jesus. Det vokser en tro hos mange, som sier: ”Vi vet at han virkelig er verdens frelse.” Det er vakkert å observere at hennes vitnesbyrd og vekkelsen som kom, var faktisk basert på at Jesus hadde avslørt sannheten om henne.

PREKEN

Denne teksten og åpenbaringstiden generelt er en fin mulighet å vise menigheten sammenheng mellom eget liv, menighetens liv og misjon i verden: Misjon gjennom ord, handling og nærvær.

Da flere opplever misjon som utfordrende, anbefales det å bruke kirkemøtesaken om misjon fra 2012 (inkludert heftet ”Misjon til forandring”) til aktivt å reflektere sammen med menigheten over hva Guds misjon (”Missio Dei”) er (Disse dokumentene finnes på www.menighetogmisjon.no).

Alle kristne som hverdagsmisjonærer

Jesus ønsker å gi det levende vann som gave til alle mennesker. Kirkemøtet tydeliggjorde at alle vi som er døpt er kalt til å vitne og dele vår tro i hverdagen – med frimodighet og samtidig i respekt for andre. Ergo er alle kristne misjonærer – noen kortreiste og andre langreiste. Spørsmålet er *hvordan* misjoneres vi? Gud har utrustet oss forskjellig. Ved å utnytte våre forskjeller når Gud lengre ut; Misjon gjennom *ord* er én metode. En annen er å vise Guds kjærlighet gjennom *handling*, og samtidig virker Gud ved Den hellige ånd

gjennom oss ved bare vårt *nærvær*. Ofte er et samspill mellom disse den mest effektive form for misjon. Det er de samme mekanismene som gjelder for oss i Norge, som for internasjonale misjonærer og for kristne i Tibet eller Etiopia. Det vesentlige må være at vi klarer å få formidlet at det som *motiverer oss*, er nåden vi får i Jesus.

Diakoni – misjon gjennom handling

Denne teksten kan også brukes til å vise hvordan Jesus brukte det dobbelte kjærlighetsbudet i praksis; at *diakoni er en del av Guds store misjon – det å vise til Gud ved å vise Guds uforbeholdne kjærlighet*. Ved å sammenligne dagens tekst med de andre gangene Jesus hjelper og utfordrer enkeltmennesker, ser vi et mønster; Jesus lar folk ”gå”! Det er bare disiplene han utfordrer til ”å følge”. De fleste gangene setter han bare fri: ”Gå bort og synd ikke mer,” ”Din tro har frelst deg,” eller det står bare at de gikk, som i dagens tekst, i teksten om den lamme, kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd, kvinnen som rørte ved Jesu kappe, osv. Noen ganger pålegger Jesus dem han hjelper, om å tie (jfr. den spedalske og de to blinde), og noen få ganger velger de selv å følge Jesus.

Gjennom Den hellige ånd bruker Gud oss som redskap for sin misjon. Flere misjonsorganisasjoner har fortellinger som viser dette i praksis. HimalPartner, for eksempel, har en klar diakonal profil, men har alltid vært sterkt motivert av en evangelikal og misjonal formålsparagraf. Fra starten av måtte misjonærene i alle år frem til Nepal fikk religionsfrihet i 1990, vise *til Gud* og hans kjærlighet ved å hjelpe mennesker. Likevel vokste kirken i Nepal og teller i dag 2 millioner kristne!

SALMEFORSLAG:

Før prekenen: 358 Før att du inte
Andre: 99 Jesus från Naseret
697 Der det nye livet lever
319 Lær meg å kjenne dine veier

TIL GUDSTJENESTEN:

I forkant av gudstjenesten vil jeg oppfordre til at man ser på menighetens misjonsavtale og vurderer hvordan denne avtalen, og dermed det

internasjonale misjonsengasjementet i menigheten, på en enkel måte kan leve som en naturlig del i gudstjenesten.

Én idé er å invitere en fra misjonsorganisasjonene – ikke minst til å ta en samtale som en del av prekenen. Det anbefales at gjestens rolle er å inspirere uten at misjon blir satt bort til spesialorganisasjoner. Menighetens egne prester bør derfor primært tale.

Den nye gudstjenestereformen inkluderer misjon spesielt i forbønnshandlingen. Dåpsbefal-

ingen og misjonsbefalingen er samme sak. Det kan gjøres tydelig dersom det er dåp. Det vesentlige er ikke å gi misjon en overdrevet stor plass, men at den får leve som en naturlig del av menighetens generelle liv og som en utfordring til den enkelte.

HEIDI WESTBORG STEEL
GENERALSEKRETÆR I HIMALPARTNER
HEIDI.WESTBORG.STEEL@
HIMALPARTNER.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har i møte 30.10. 2014 foretatt følgende tilsetninger:

Martin-Oskar Enstad som sokneprest i Nedre Romerike prosti med tjenestested Skedsmo sokn.

Hanne Gunntveit Sinkerud som sokneprest i Østre Romerike prosti med tjenestested Bjørkelangen og Setskog sokn.

Vi har mottatt bekrefteelse på at de tar imot stillingene.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>